

Funded by
the European Union

รายงานฉบับสมบูรณ์

การประเมินผลกระทบโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษต่อชุมชนรอบป่า
ชุมชนโคกสำเหรบ้านไชยา ต.สระใคร อ.สระใคร จ.หนองคาย

ภายใต้

โครงการประชาสังคมร่วมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงเมือง

สนับสนุนโดยสหภาพยุโรป

จัดทำโดย

กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกสำเหรไชยา

วันที่ 1 เดือน ตุลาคม ปี 2564 ถึงวันที่ 30 เดือนกรกฎาคม ปี 2565

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	ก
สารบัญตาราง	ข
สารบัญภาพ	ค
คำนำ	ง
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์การวิจัย	3
3. กระบวนการดำเนินการศึกษา	3
4. พื้นที่การศึกษา	5
5. ความแปรบางของชุมชน	16
6. ข้อเสนอแนะ	20

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงคุณสมบัติของป่าชุมชนโคกท่าเลบ้านไชยา	8
ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลบริบททั่วไป	13
ตารางที่ 3 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ	15
ตารางที่ 4 ประสิทธิภาพการเผชิญปัญหาในรอบ 5 ที่ผ่านมา 5 อันดับแรก	16

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 พื้นที่ในการศึกษา	5
ภาพที่ 2 ป่าชุมชนโคกท่าเลไชยา	6
ภาพที่ 3 ที่ตั้งชุมชนบ้านไชยา	9
ภาพที่ 4 ที่ตั้งชุมชนบ้านหนองผือ	10
ภาพที่ 5 ที่ตั้งชุมชนบ้านโพนหวาย	11
ภาพที่ 6 ที่ตั้งชุมชนบ้านโพนสวรรค์	12
ภาพที่ 7 แสดงลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่อยู่รอบป่าชุมชนท่าเลบ้านไชยา	17

เมืองสระใครเป็นเมืองที่อยู่ในแนวเขตตามตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) ภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยต้องก้าวสู่ประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนและยกระดับสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว” ซึ่งหนึ่งประเด็นหลักที่รัฐบาลให้ความสำคัญ คือ การสร้างพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนให้เข้มแข็ง ใช้ภูมิประเทศที่มีประเทศเพื่อนบ้านรายล้อมเป็นจุดแข็งในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน พัฒนาเศรษฐกิจไทยให้มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ที่สำคัญยังเป็นการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ดังนั้น โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZ) ซึ่งจังหวัดหนองคายถือเป็นเมืองเป้าหมายที่อยู่ในวิสัยทัศน์นี้เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจด้วย

ภายใต้นโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษมีพื้นที่คาบเกี่ยวกับพื้นที่ป่าชุมชนโคกทำเลบ้านไชยา ซึ่งเป็นป่าแปลงใหญ่แปลงเดียวของอำเภอสระใคร คนในตำบลสระใครและพื้นที่ใกล้เคียงจึงวิเคราะห์ถึงโอกาสที่ป่าชุมชนโคกทำเลไชยาจะได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชนที่อยู่รอบป่าและจากนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษของรัฐจากการวางแผนการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าให้เป็นพื้นที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ขณะที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนโคกทำเลไชยาทั้งในแง่การเป็นแหล่งอาหารหรือพืชสมุนไพรตามธรรมชาติ พื้นที่ความเชื่อ เช่น ป่าโคกปู่ตา เป็นต้น และสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาคือการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วจากคนที่มาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเมืองในพื้นที่รอบโครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาอาจเป็นไปได้ทั้งมิติของโอกาส เช่น ความเจริญทางด้านวัตถุ ระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ โครงสร้างพื้นฐาน ถนนหนทาง อาชีพใหม่ในพื้นที่ ตลอดจนการกระตุ้นทางด้านเศรษฐกิจในพื้นที่เรื่องการค้าขาย ที่ดินที่มีราคาสูงขึ้น ฯลฯ ขณะเดียวกันก็อาจเกิดผลกระทบในทางลบมีหลายด้าน เช่น ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ป่าไม้หายไป ชุมชนแออัด เกิดมลพิษในด้านต่าง ๆ ทั้งมลพิษทางเสียง ทางอากาศ ฝุ่นละออง กลิ่น น้ำเสีย ขยะ ผลกระทบด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตของประชาชน เป็นต้น

เมืองสระใครจึงได้กำหนดพื้นที่ชุมชนรอบผืนป่าชุมชนโคกทำเลไชยา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนโคกทำเลไชยา จำนวน 4 หมู่บ้าน ครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล 2 อำเภอ ได้แก่ 1) บ้านไชยา หมู่ที่ 4 2) บ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 5 3) บ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 15 4) บ้านโนนหวาย หมู่ที่ 7 ตำบลสระใคร อำเภอสระใคร และ 5) บ้านหนองผือ หมู่ที่ 8 ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง เป็นพื้นที่เป้าหมายการประเมินความเปราะบางของเมือง (กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกทำเลไชยา, 2565)

กล่าวโดยสรุป ปัจจุบันเมืองสระใครเผชิญกับปัญหาความเปราะบาง 3 ประเด็น ได้แก่ 1) นโยบายการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษกับความมั่นคงทางอาหารในนิเวศป่า โดยนโยบายนี้ทำให้เกิดความไม่แน่นอนต่อผลกระทบด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ป่าที่เหลือน้อย ซึ่งชุมชนมีโอกาสได้รับผลกระทบทั้งในทางตรงและทางอ้อม 2) ปัญหากัญเถ้า โดยพบว่าในทุกปีลำห้วยธง ซึ่งเป็นลำห้วยสายหลักมีความยาวตลอดสายประมาณ 20 กิโลเมตร ซึ่งในทุกปียังพอมีน้ำใช้ในช่วงฤดูแล้ง แต่ปีการผลิตที่ผ่านมากลับพบว่าระดับน้ำในลำห้วยธงแห้งลงอย่างรวดเร็ว จนไม่สามารถสูบน้ำเข้าพื้นที่การเกษตรได้ ชาวบ้านจึงร้องขอความช่วยเหลือจากส่วนราชการอำเภอสระใครประสานเครื่องสูบน้ำจากโครงการชลประทานหนองคายเพื่อมาสูบน้ำจากหนองบัวให้ไหลลงลำห้วยธง จากนั้นชาวบ้านจะพากันสูบน้ำจากห้วยธงต่อเข้าที่นาของตนเอง และ 3) ระบบนิเวศป่าเสื่อมโทรม ซึ่งมาจากการที่พื้นที่ป่าชุมชนมีการบุกรุกตัดไม้ รวมถึงบุกรุกเพื่อทำการเกษตรทำให้ป่าเสื่อมโทรมลงมากไม่มีต้นไม้ใหญ่

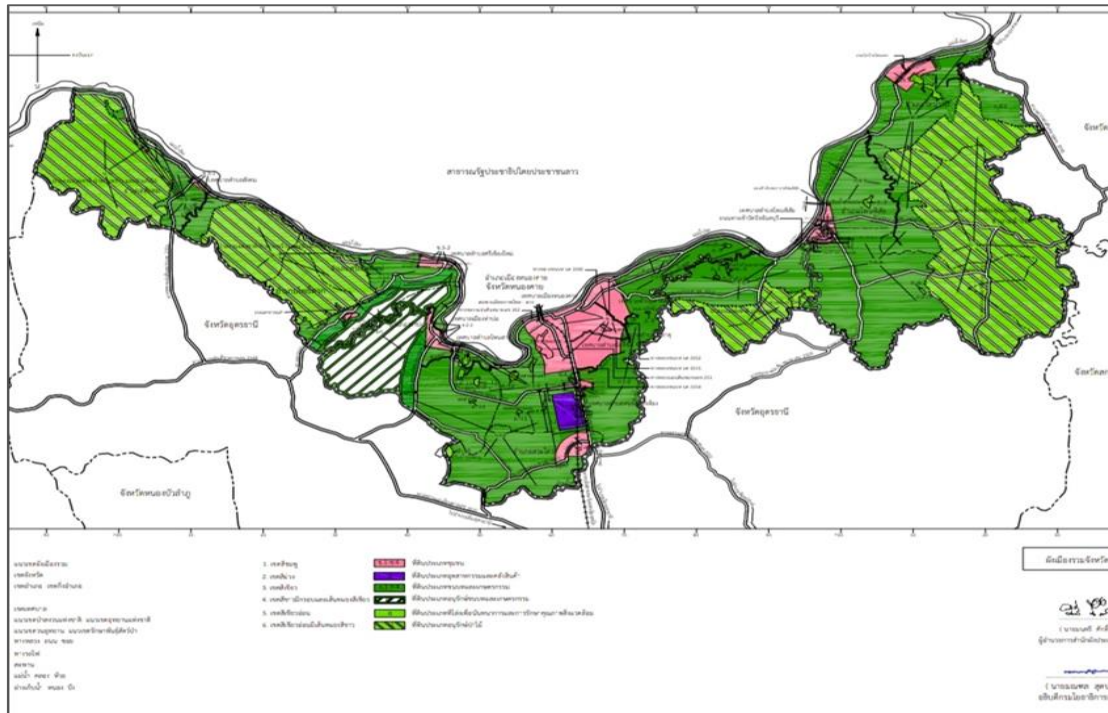
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้ความต้องการที่อยู่อาศัยและที่ทำกินเพิ่มขึ้นไปด้วย ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาเขตอุตสาหกรรมผ่านทางโครงการเขตพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษซึ่งมักจะลงเอยด้วยการเปลี่ยนพื้นที่ธรรมชาติเป็นเขตอุตสาหกรรมและก้าวสู่ความเป็นเมืองในที่สุด

ตามรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) “ประเทศไทยต้องก้าวสู่ประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนและยกระดับสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว” ซึ่งหนึ่งประเด็นหลักที่รัฐบาลให้ความสำคัญ คือ การสร้างพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนให้เข้มแข็ง ใช้ภูมิประเทศที่มีประเทศเพื่อนบ้านรายล้อมเป็นจุดแข็งในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน พัฒนาเศรษฐกิจไทยให้มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ที่สำคัญยังเป็นการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ดังนั้นโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษ(Special Economic Zone, SEZ) จึงเกิดขึ้นในประเทศไทยในช่วงที่รัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ(คสช)นี้ ซึ่งเกิดขึ้น 10 แห่งตามจังหวัดที่ติดชายแดนของประเทศเพื่อนบ้าน โดยแบ่งการดำเนินการเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรก 5 จังหวัด ได้แก่ ตาก มุกดาหาร สระแก้ว ตราดและสงขลา (เริ่มดำเนินการในปี 2558) ระยะที่สอง 5 จังหวัด ได้แก่ หนองคาย นครราชสีมา เชียงราย นครพนมและกาญจนบุรี (เริ่มดำเนินการปี 2559)

นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษเกิดขึ้นเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ เพิ่มดุลการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน เพิ่มการลงทุน ตลอดจนการสร้างงานให้กับคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนที่ด้อยพัฒนาและเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณนั้นให้ดีขึ้น โดยสร้างแรงจูงใจให้นักลงทุนต่างชาตินำเม็ดเงินเข้ามาใช้จ่ายลงทุนในประเทศไทย ด้วยการเสนอผลประโยชน์ต่างๆที่นักลงทุนจะได้รับจากการตั้งอยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ แต่ทว่ากระบวนการได้มาและจัดการทั้งพื้นที่ป่าและพื้นที่สาธารณะเพื่อใช้ในโครงการนี้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านในพื้นที่กับรัฐบาลขึ้นในหลายพื้นที่

ป่าชุมชนโคกทำเลไชยา เป็นป่าแปลงใหญ่แปลงเดียวของอำเภอสระใคร ได้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งกำลังได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชนที่อยู่รอบป่าและจากนโยบายของรัฐบาลดังกล่าว ซึ่งจะเปลี่ยนพื้นที่ป่า ให้เป็นพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรม และสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาคือการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วจากคนที่มาทำงานในโครงการดังกล่าว ส่งผลให้การขยายตัวของเมืองในพื้นที่รอบโครงการเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาจากโครงการดังกล่าว มีทั้งโอกาส เช่น ความเจริญทางด้านวัตถุ ระบบสาธารณูปโภคต่างๆ โครงสร้างพื้นฐาน ถนนหนทาง อาชีพ ตลอดจนการกระตุ้นทางด้านเศรษฐกิจในพื้นที่เรื่องการค้าขาย ที่ดินที่มีราคาแพงขึ้น ฯลฯ และในส่วนของผลกระทบนั้น มีหลายด้าน เช่น ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ป่าไม้หายไป ชุมชนแออัด เกิดมลพิษในด้านต่างๆ ทั้งมลพิษทางเสียง ทางอากาศ ฝุ่นละออง กลิ่น น้ำเสีย ขยะ ผลกระทบด้านสุขภาพทั้งทางสุขภาพกายและสุขภาพจิตของประชาชน

สถิติของกระทรวงอุตสาหกรรมในช่วงปี 2550 พบว่าประชาชนในเขตอุตสาหกรรมและใกล้เคียงได้รับผลกระทบจากมลพิษอย่างรุนแรง โดยมีอัตราการป่วยโรกระบบทางเดินหายใจสูงกว่าระดับประเทศ และมีแนวโน้มสูงขึ้นอีก โรคเนื้องอกและโรคมะเร็ง เด็กพิการและโครโมโซมผิดปกติแต่กำเนิดเพิ่มขึ้นมากกว่า 3 เท่าในรอบ 8 ปี และกลายเป็นปัญหาเร่งด่วนที่กระทรวงสาธารณสุขต้องเร่งแก้ปัญหาโดยตั้งคณะกรรมการศึกษาวิจัยหาสาเหตุการป่วยโดยเร็ว ถึงกับวางแผนย้ายโรงพยาบาลมาบตาพุดนอกพื้นที่เพื่อความปลอดภัยของผู้ป่วย (www.bbc.com 30 ต.ค.2017 ฟังเสียงชาวบ้านมาบตาพุดและภาคอุตสาหกรรมหลัง ม.44 ล้มฝั่งเมืองสามจังหวัดเพื่ออื้ออึ) ผลกระทบด้านสังคม เช่น วิถีชีวิตแบบชนบทแบบดั้งเดิมค่อยๆเปลี่ยนไป ชาวชุมชนเริ่มปรับเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรรมมาเป็นลูกจ้างในโรงงาน ความสัมพันธ์ของคนในสังคมชนบทเปลี่ยนเป็นแบบสังคมเมืองมากขึ้น ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ปัญหาเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อาชญากรรม ยาเสพติด การพนัน อุบัติเหตุทางท้องถนน ตลอดจนผลกระทบอันเกิดจากการขาดการศึกษา วางแผนในการวางผังเมืองอย่างเป็นระบบ และผลกระทบที่สำคัญที่สุดที่จะเกิดขึ้นในชุมชนที่อยู่รอบพื้นที่โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษนี้คือ การสูญเสียป่าชุมชนโคกท่าเลไชยา ที่ชาวชุมชนได้ร่วมกันดูแลรักษาและได้รับประโยชน์ในด้านต่างๆจากความเป็นป่าของพื้นที่ป่าแห่งนี้มาช้านาน มนุษย์กับธรรมชาติได้อาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกันมาโดยตลอด ตามคำที่ว่า “ เสือพี่เพราะป่าปก ป่ารกเพราะเสือยัง ดินเย็นเพราะหญ้ายัง หญ้ายังเพราะดินดี” (ฉัตรวดี นนทรี, 2554)

งานวิจัยชิ้นนี้จึงจัดทำขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการหาข้อมูลเรื่องผลกระทบจากความเปราะบางของเมืองต่อสภาวะอากาศและสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่อยู่รอบป่าชุมชนโคกท่าเลไชยา เพื่อจะได้รู้และรวบรวมข้อมูลที่เป็นปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบัน ความรู้ความเข้าใจตลอดจนความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่เป้าหมายต่อผลกระทบเรื่องสภาวะการเปลี่ยนแปลงของอากาศและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคตถ้าป่าชุมชนโคกท่าเลไชยาจะมีการเปลี่ยนแปลงไปทางใดทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ผลงานวิจัยที่ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริงและเป็นปัจจุบันจะสามารถนำไปวิเคราะห์ ต้นตอปัญหาที่แท้จริง ซึ่งนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ตรงประเด็น หรือแม้แต่การสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อการเตรียมความพร้อมของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนหาแนวทางร่วมกัน เพื่อที่จะรับมือปัญหาต่างๆที่จะเกิดขึ้น อันเป็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนที่อยู่รายล้อมโครงการพัฒนาเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ
- 2) เพื่อประเมินผลกระทบของคุณประโยชน์ของป่าชุมชนอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- 3) เพื่อรวบรวมข้อมูลเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องและหาแนวทางป้องกันและลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษ

3. กระบวนการดำเนินการศึกษา

3.1 การกำหนดโจทย์การวิจัย

การพัฒนาโจทย์การวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับหัวข้อการวิจัยเรื่อง “ความเปราะบางของการขยายตัวของเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ป่าชุมชนโคกท่าเลไชยา” ทางคณะผู้ทำงานวิจัยได้รับการอบรมแนวความคิดการพัฒนาโจทย์จากทีมงานที่มีประสบการณ์ จากที่ปรึกษาโครงการ โดยได้เข้าอบรม “การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการสร้างความเข้าใจและการเตรียมความพร้อมการประเมินความเปราะบางของเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” ซึ่งศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์เอกชนสาธารณะประโยชน์ (ศปส.) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (TEI) ได้จัด การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการสร้างความเข้าใจและการเตรียมความพร้อมการประเมินความเปราะบางของเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และร่วมกันสร้างโจทย์การศึกษาร่วมกัน เมื่อวันที่ 8 - 9 ตุลาคม 2564 ตั้งแต่เวลา 08.30 – 16.30 น. ณ ห้องประชุมลีลาวดี อำเภอเมือง จ.หนองคาย ในการประชุม

ครั้งนี้ทางคณะวิทยากร นำโดยรองศาสตราจารย์ ดร.บัวพันธ์ พรหมพักพิงและทีมงาน ได้ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศทั่วโลก ตลอดจนในประเทศไทย และได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งถึงประเด็นปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ของโครงการวิจัย ทั้งนโยบายของรัฐบาลเรื่องโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษ การเพิกถอนป่าชุมชนให้เป็นพื้นที่ราชพัสดุ การรื้อถอนพื้นที่ป่าเพื่อเป็นที่ทำกิน การตัดไม้ทำลายป่าในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนเรื่องของโอกาสและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จากการร่วมกันระดมความคิดเห็นของคณะทำงานป่าชุมชนสระใครร่วมกับที่ปรึกษาโครงการ ดร.พิภพ หัสสา และทีมวิทยากร จึงได้พัฒนาโจทย์การศึกษาค้นคว้าได้เป็น 4 ด้าน คือ 1.ด้านบริบทของเมืองและโครงสร้างทางกายภาพ 2.ด้านระบบนิเวศและประโยชน์ที่ได้รับจากระบบนิเวศ 3.ด้านอันตรายความเสี่ยงต่อแหลมของเมืองและระบบนิเวศ และ 4. ด้านความสามารถในการปรับตัว รับมือและต้นทุนของชุมชน เพื่อจะศึกษาหาคำตอบในแต่ละด้านและจะรับมือกับความเปราะบางเหล่านั้น

3.2 การเก็บข้อมูลความเปราะบาง

โดยเก็บข้อมูลจาก ตัวแทนกลุ่มชุมชน ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เพื่อเพิ่มผลผลิตตำบลสระใครกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ เช่นสหกรณ์เครดิตยูเนียน กลุ่ม ฅาปนกิจในหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มอาชีพต่างๆศูนย์ข้อมูลประจำหมู่บ้าน ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักผังเมือง ทางหลวงชนบทจังหวัดหนองคาย กรมธนารักษ์ ป่าไม้จังหวัดหนองคาย ฝ่ายปกครองอำเภอสระใคร องค์การบริหารส่วนตำบลสระใคร สถานีอนามัยตำบลสระใคร และตัวแทนชุมชนเป้าหมาย 4 หมู่บ้านรอบป่าชุมชนโคกท่าเลไชยา โดยการสอบถามพูดคุยกับปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์อยู่ร่วมในสมัยการเริ่มเป็นชุมชนและรู้จักประวัติความเป็นมาของชุมชน ด้วยวิธีการ ดังนี้

1) **ข้อมูลเชิงปริมาณ** โดยการสำรวจความเปราะบางของครัวเรือนด้วยการใช้แบบสอบถาม (Face to face interview) จากตัวแทนชุมชน 4 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 25 ชุด รวม 100 ชุด

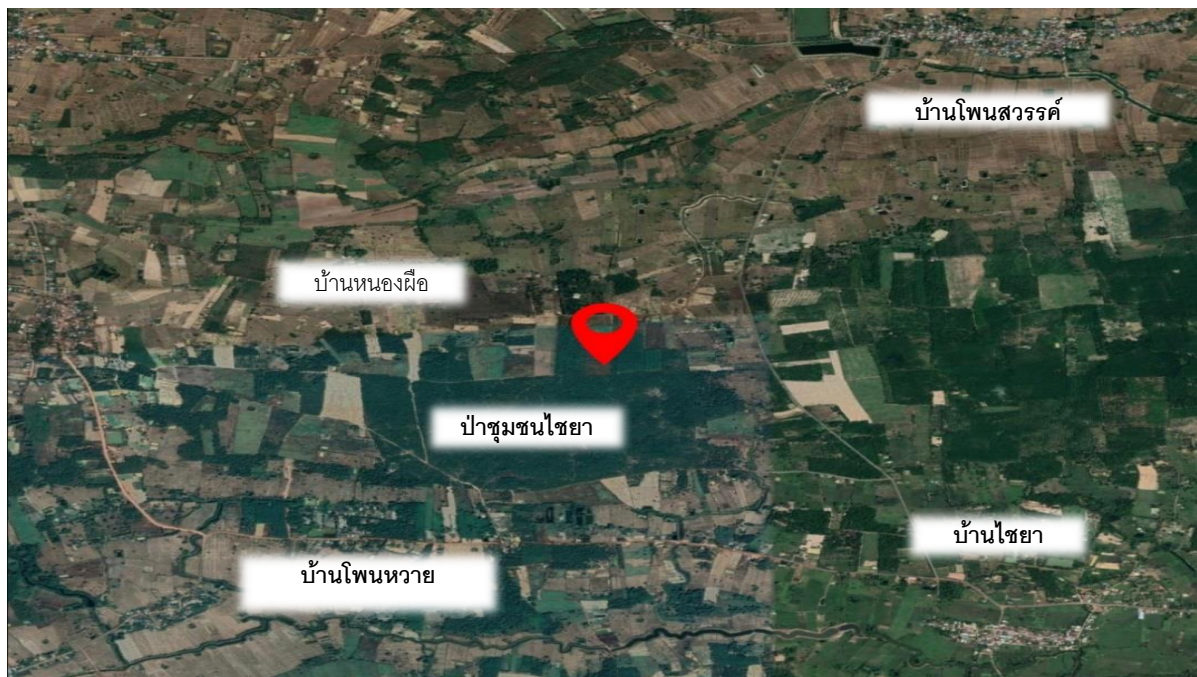
2) **การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ** โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่ม จากผู้นำชุมชน/ ปราชญ์ชาวบ้าน / ผู้อาวุโสในชุมชนที่รู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน การร่วมประชุมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสังเกต (Observation) พฤติกรรมของคนในชุมชนเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของ ป่า สภาพการเปลี่ยนแปลงของป่าจากช่วงเวลาจุดหนึ่งในอดีตจนถึงปัจจุบันที่ผู้ทำวิจัยได้มีประสบการณ์รู้เห็น (เช่น สภาพป่าชุมชนไชยา, สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน, จำนวนอาคารบ้านเรือน, จำนวนประชากรรอบๆพื้นที่เป้าหมาย เมื่อปี 2560 ถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร) และการประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มเป้าหมายในการให้ข้อมูล ซึ่งต้องนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลที่เป็นมียุ่มีความถูกต้องสอดคล้องกันหรือไม่

3) **การเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง** เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร (Content Analysis) โดยข้อมูลที่รวบรวมเป็นข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะพิจารณาความน่าเชื่อถือของเอกสารโดยพิจารณาจากบุคคลหรือหน่วยงานที่เขียนรายงาน บทความ หรือเอกสารเหล่านั้นเสียก่อนว่ามีความรู้ความสามารถ เช่น เอกสารทางราชการจากฝ่ายปกครองอำเภอสระใคร เอกสารจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลสระใคร เอกสารจากสถานีอนามัยตำบลสระใคร เอกสารจากโรงพยาบาลสระใคร เอกสารจาก 4 หมู่บ้านเป้าหมาย วิทยานิพนธ์ผลการศึกษารื่องป่าชุมชนโคกท่าเลไชยา เอกสารจากงานวิจัยการท่องเที่ยวชุมชนอำเภอสระใคร รวมทั้งสืบค้นข้อมูลจากwebsite ซึ่งพิจารณาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือสามารถระบุตัวตนและเจ้าของข้อมูลเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล ตรวจสอบให้มั่นใจ

ว่าเป็นข้อมูลล่าสุดและมีความเป็นปัจจุบัน เช่นเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ เช่น เว็บไซต์ทางหลวงชนบท เว็บไซต์กรมธนารักษ์ เว็บไซต์กรมป่าไม้ เว็บไซต์กรมการปกครอง

4) การลงสำรวจพื้นที่ป่า เป็นการติดตามผลการเปลี่ยนแปลงในด้านความหนาแน่นของป่าชุมชนไชยา หลังจากที่มีเคยมีการสำรวจไว้เมื่อ ปี 2563 ซึ่งได้ทำการสำรวจ ความหนาแน่นของต้นไม้ โครงสร้างและความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ ตลอดจนอัตราการทดแทนทางธรรมชาติ ด้วยการทำแผนที่ป่าเพื่อวางแผนสำรวจ ใช้แผนที่ Google map เพื่อจะเห็นพื้นที่ป่าที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงแหล่งน้ำ และพื้นที่โดยรอบ จากนั้นจึงทำแผนที่แสดงขอบเขตของป่าชุมชนโคกท่าเลไชยา

4. พื้นที่การศึกษา

ภาพที่ 1 พื้นที่ในการศึกษา

4.1 ลักษณะทางกายภาพ/บริบท/ประวัติศาสตร์ชุมชน

พื้นที่ที่อำเภอสระใครเดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอเมืองหนองคาย ทางราชการได้แบ่งพื้นที่การปกครองออกมาตั้งเป็น กิ่งอำเภอสระใคร ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2537 โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน ปีเดียวกัน และต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาลงวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ยกฐานะขึ้นเป็น อำเภอสระใคร โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน ปีเดียวกัน

สระใคร เป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดี ได้จากซากยอดเจดีย์เป็นหินศิลาแดงและพระพุทธรูปปูนปั้นที่อยู่โนวัดโพรงงาม ส่วนคำว่า "สระใคร" คงจะเพี้ยนมาจากคำว่า "สไกร" หรือ "สร้อยไกร" ในภาษาเขมร แปลว่า ต้นไม้ใหญ่ เก่งกล้า ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าอายุ 108 ปี ว่าชาวสระใครสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่อพยพมาจากเมืองยศสุนทร (จังหวัดยโสธร) เมื่อประมาณปี พ.ศ.2200 โดยผู้เฒ่าได้พาคณะบริวารบ่าวไพร่

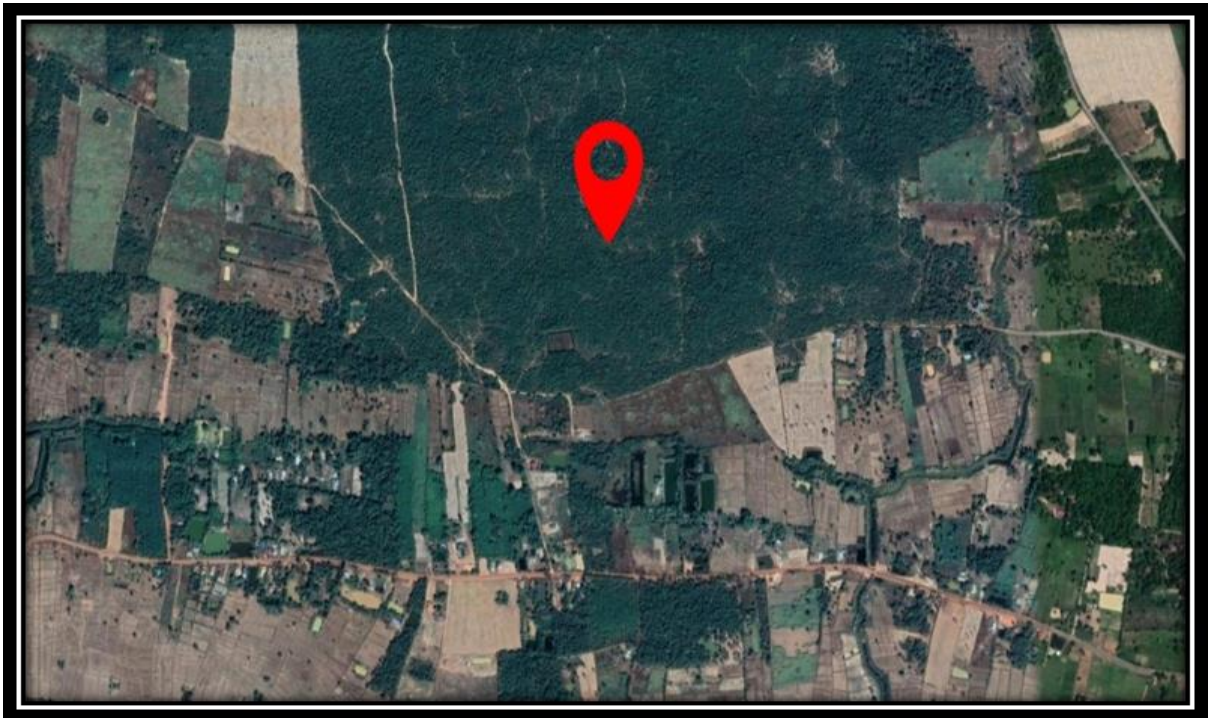
อพยพมาตั้งรกรากและปกครองแบบอย่างเจ้านครสืบทอดกันเรื่อยมา จนได้สถาปนาขึ้นเป็นเมืองหนองคายใน ปี พ.ศ.2365 และในเวลาต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2537 ได้ขยายขยายชุมชนเป็นตำบลสระใคร จังหวัดหนองคาย

ในอีกตำนานหนึ่ง คำว่า สระใคร มาจากคำอุทานของคณะตามหาวัวสุพราษ ที่ได้มากัดกินข้าวกล้าเหยียบย่ำให้เสียหาย แต่เจ้าของนาในบ้านนี้ เมืองนี้ ไม่ปรับไหมเอาค่าข้าวกล้าที่วัวสุพราษมากินกล้าที่เสียหายชาวคณะที่ตามหาวัว จึงอุทานออกมาว่า “โคแต่” “สี้ไค ๆ ดา” ซึ่งมีความว่า “โชคดี” “โชคดีหน่อย” ในกาลต่อมา คำอุทานของพวกเขาก็ได้กลายมาเป็น “สระใคร” มาจวบจนเท่าทุกวันนี้ อย่างไรก็ตามชาวสระใครและชาวหนองคายในปัจจุบัน เป็นคนที่อยู่ในเทือกเขาเหล่านี้เหมือนกันในอดีตราวๆ พ.ศ.๒๕๐๐ เศษ บรรพบุรุษของชาวสระใคร – หนองคาย นำโดยพระคำสิงห์ หรืออีกพระนามหนึ่ง “ญาพ่อเผ่า” ได้พาบ่าวไพร่บริวารอพยพจากบ้านสิงห์ไฮ้สรมาตั้งรกรากที่บ้านสระใครนี้

สำหรับพื้นที่ในการทำวิจัยฉบับนี้ ได้คัดเลือกพื้นที่ชุมชนรอบผืนป่าชุมชนไชยา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและใช้ประโยชน์จากป่า จำนวน 4 หมู่บ้าน ใน 2 ตำบล 2 อำเภอ คือ บ้านไชยา หมู่ที่ 4 บ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 5 และ 15 บ้านโนนหวาย หมู่ที่ 7 ตำบลสระใคร อำเภอสระใคร บ้านหนองผือ หมู่ที่ 8 ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย และพื้นที่ป่าชุมชนโคกทำเลไชยา ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกัน รายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ป่าชุมชนโคกทำเลไชยา

ป่าชุมชนโคกทำเลไชยา เกิดจากวิถีและอัตลักษณ์ของชุมชนชาวอีสานสมัยก่อน เวลาไปตั้งรกรากที่ไหนก็จะมีกำหนดพื้นที่ส่วนกลางเพื่อใช้ประโยชน์และเป็นเจ้าของร่วมกันในแต่ละชุมชน เช่นพื้นที่สำหรับทำป่าช้า พื้นที่สำหรับสร้างศาสนสถาน ทำโรงเรียน ลานทำกิจกรรมในหมู่บ้าน พื้นที่ทำเลเลี้ยงสัตว์ พื้นที่กลุ่มที่ใช้เป็นแหล่งน้ำใช้สอยของชุมชน เป็นต้น

ภาพที่ 2 ป่าชุมชนโคกทำเลไชยา

ป่าชุมชนโคกทำเลไชยา เป็นป่าเบญจพรรณ (Mixed deciduous forest) ที่เคยมีความอุดมสมบูรณ์ ประกอบด้วยต้นหลากหลายชนิด ทั้งขนาดเล็กและขนาดกลาง ถึงใหญ่ เช่น ไม้แดง ประดู่ เต็ง รัง ยางพลวง (ไม้กุง) รกฟ้า (ไม้เชือก) ยางเหียง(ไม้ซาด) ต้นหว้า ต้นจระบก พอก ต้นตระคร้อ ต้นอะราง (นนทรีป่า) มะม่วงป่า มะค่าแต้ และอื่นๆ เดิมมีเนื้อที่ 1,000 กว่าไร่ มีลักษณะเป็นพื้นที่สูงและราบสลับกันไป น้ำท่วมไม่ถึง โดยความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 200 เมตร (<https://th.m.wikipedia.org>หนองคาย) มีอาณาเขตติดต่อ 4 หมู่บ้าน คือ บ้านไชยา บ้านโพนสวรรค์ บ้านโพนหวาย ตำบลสระใคร อำเภอสระใคร และ บ้านหนองผือ ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมืองหนองคาย เดิมป่าโคกทำเลไชยามีเนื้อที่มากกว่า 1,000 ไร่ แต่เนื่องจากถูกบุกรุกเพื่อที่ทำกินและการขยายตัวของชุมชนทำให้เหลือพื้นที่ 718 ไร่ (ในข้อมูลในการขึ้นทะเบียนป่าชุมชนของกรมป่าไม้แจ้งเนื้อที่ไว้ 742 ไร่ 2 งาน 76 ตารางวา

ระยะเวลา	รายละเอียด
ปี 2518	รัฐบาลได้มีโครงการเร่งรัดการออกโฉนดที่ดินทั่วประเทศ ผู้นำหมู่บ้านในขณะนั้นเห็นว่าชาวบ้านได้บุกรุกเข้ามาในป่าโคกทำเลไชยามากขึ้น จึงได้ร่วมกับชาวบ้านทำเรื่องขอปักเขตแดนและทำการรังวัดที่ดิน และยื่นขึ้นทะเบียนเป็นที่ดินหลวง (นสล) โดยใช้ชื่อป่าว่า “โคกทำเลไชย” และได้มีข้อตกลงกันไม่ให้มีการบุกรุกเป็นสมบัติส่วนตัว และจัดสรรการใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชนที่อยู่รอบพื้นที่ ให้เป็นที่สาธารณะ ใช้เลี้ยงสัตว์ หาของป่าทั้งพืชและสัตว์ป่า ใช้สอยไม้เพื่อทำฟืนและอื่นๆ และให้อนุรักษ์ไม้ขนาดใหญ่ไว้
ปี พ.ศ.2552	ป่าไม้จังหวัดหนองคาย ทำการสำรวจป่าไม้ พบว่า อำเภอสระใคร มีป่าไม้ผืนใหญ่ คือ ป่าโคกทำเลไชยา จึงได้เสนอให้ชุมชนจัดทำเป็นป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์ป่าอย่างยั่งยืน และได้จัดทำข้อมูลและขึ้นทะเบียนป่าชุมชนกับกรมป่าไม้ และตั้งกฎหมายห้ามตัดไม้เพื่อการค้าขาย กิจกรรมการดูแลรักษาป่าดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจนครบ 5 ปี จากนั้น ป่าโคกทำเลไชยา ได้เข้าร่วมโครงการเป็นป่าเฉลิมพระเกียรติถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนพรรษา 8 รอบ ในปี พ.ศ.2556
ปี พ.ศ.2557	รัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ(คสช) มีนโยบายในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณชายแดนของประเทศไทย ซึ่งหนองคายก็เป็นหนึ่งในนั้นด้วย และพื้นที่ป่าชุมชนโคกทำเลไชยา ถูกเลือกให้เป็นพื้นที่ที่จะพัฒนาให้เป็นเขตอุตสาหกรรม (แต่ในปัจจุบันยังไม่มีมีการดำเนินการใดๆ ในพื้นที่ป่า)

ที่ผ่านมา ก่อนที่ป่าชุมชนโคกท่าเลไชยา จะถูกโอนย้ายให้อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานธนารักษ์จังหวัดหนองคาย ชุมชนที่อยู่รอบๆป่า ได้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าป่าชุมชนและพบว่า ป่าชุมชนโคกท่าเลไชยาเป็นป่าที่ให้คุณประโยชน์แก่ชุมชนที่อยู่รอบๆป่าและชุมชนใกล้เคียงในหลายๆด้าน แสดงในตารางที่

ตารางที่ 1 แสดงคุณประโยชน์ของป่าชุมชนโคกท่าเลบ้านไชยา

ด้าน	คุณประโยชน์
สิ่งแวดล้อม	- เป็นแหล่งผลิตพืชพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากสำหรับชุมชน ทั้งด้านมูลค่าของไม้เองและมีความสำคัญในด้านนิเวศวิทยาของชุมชน - เป็นที่รองรับน้ำฝน ส่วนหนึ่งถูกต้นไม้กักเก็บไว้เป็นน้ำใต้ดิน ส่วนที่เหลือก็ไหลบ่าลงมาที่ต่ำกว่า ป่าผืนนี้จึงเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญมากแห่งหนึ่งในพื้นที่รอบๆป่า - เป็นแหล่งผลิตน้ำใช้น้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคในครัวเรือนและการประกอบอาชีพทางการเกษตร - เป็นแหล่งน้ำที่ใช้แก้ปัญหาเรื่องไฟป่า การป้องกันการทะเลาะและกัดเซาะหน้าดิน ลดความรุนแรงของพายุ เม็ดฝน และชะลอการไหลหลากของน้ำ - แหล่งผลิตก๊าซออกซิเจน ลดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งเกิดจากการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลในยานยนต์ ในเครื่องมือการเกษตร เช่น รถไถ เครื่องตัดหญ้าและอื่นๆของคนในชุมชน และการเผาไหม้ต่างๆ ทั้งเผาป่า เผาขยะ การก่อไฟด้วยฟืนเพื่อหุงต้มทำอาหารในครัวเรือน - เป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพทำให้การถ่ายทอดทางพันธุกรรมของสัตว์เป็นไปอย่างธรรมชาติและสมดุล เมื่อมีต้นไม้อยู่และหลากหลายชนิดสัตว์ป่าสามารถใช้เป็นแหล่งอาหาร แหล่งที่อยู่อาศัย เป็นแหล่งผสมพันธุ์ และ แหล่งหลบภัย
ด้านสังคม	- เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ/แหล่งศึกษาตามธรรมชาติ - ทำให้เกิดการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันของชุมชนในการอนุรักษ์ป่า อันเกิดผลทำให้เกิดความสามัคคี ที่ส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมอื่นๆในชุมชน ทั้งทางด้านศาสนา ความเชื่อ การประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน
ด้านเศรษฐกิจ	- เป็นแหล่งผลิตอาหาร เก็บหาของป่า เช่น การเก็บเห็ด การเก็บผักป่าชนิดต่างๆ การหาสมุนไพร สัตว์ป่า รวมถึงการตัดไม้บางประเภทเพื่อใช้สอย เช่น ทำค้ำผัก ทำฟืน - เป็นแหล่งรายได้ - เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ ลดค่าใช้จ่ายเนื่องจากมีหญ้าและพืชพันธุ์หลากหลายชนิดที่โค กระบือใช้เป็นอาหารได้

2) บ้านไชยา

เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้ชิดและมีความผูกพันกับป่าชุมชนไชยามากกว่าชุมชนอื่น บ้านไชยาเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ เริ่มก่อตั้งเมื่อประมาณปี 2340 โดยแยกออกจากบ้านสระใครเมื่อประมาณ 200 กว่าปีที่แล้ว พื้นที่บริเวณบ้านไชยาก่อนมีการก่อตั้งหมู่บ้าน เป็นป่าไม้ขนาดใหญ่ เรียกว่าดงไม้ยางไชยา เมื่อมีการก่อตั้งหมู่บ้านจึงใช้ชื่อว่าบ้านไชยา มีข้อสันนิษฐานว่าบ้านไชยาเคยเป็นชุมชนเก่าที่ถูกทิ้งร้าง เนื่องจากมีหลักฐานทางโบราณคดีว่ามีบ่อน้ำก่อกด้วยอิฐ ซึ่งมีอายุเก่าแก่กว่าหมู่บ้านจำนวน 2 บ่อ อีกทั้งยังพบหลักฐานเป็นซากบ่อน้ำโบราณก่อกด้วยอิฐและซากวัดร้างรวมถึงซากอุโบสถเก่าที่ตั้งนาทางซึ่งอยู่ห่างจากดงไม้ใหญ่ไชยาประมาณ 800 เมตร

ลักษณะทางกายภาพ หมู่บ้านไชยามีเนื้อที่ทั้งหมด 1.8 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสระใครประมาณ 800 เมตร อยู่ใกล้ ศูนย์ราชการอำเภอ โรงพยาบาลสระใคร สถานีตำรวจสระใคร ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน สาธารณสุขอำเภอ ห่างจากตัวเมืองหนองคายประมาณ 28 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงน้ำท่วมไม่ถึง และอยู่ติดกับป่าชุมชนโคกท่าเลไชยา

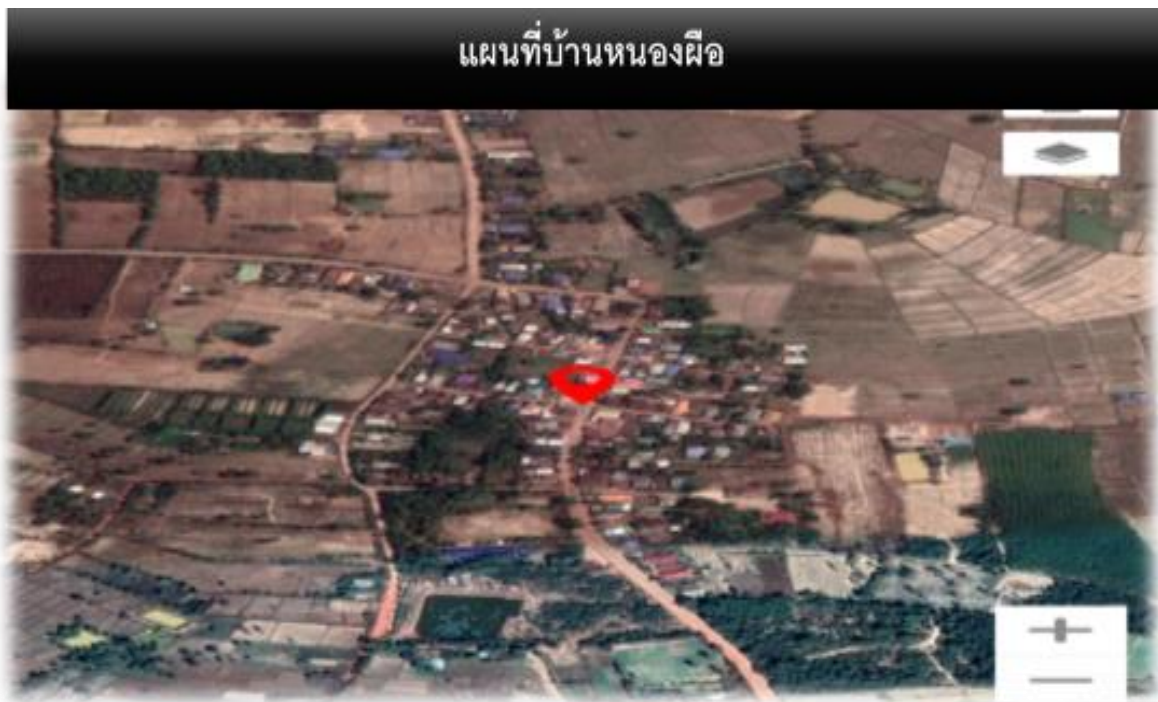
ภาพที่ 3 ที่ตั้งชุมชนบ้านไชยา

3) บ้านหนองผือ

เป็นหมู่บ้านที่แยกตัวออกมาจากบ้านดอนหมูที่เคยถูกทิ้งร้างเนื่องจากภัยสงครามที่มีการกวาดต้อนประชาชนไปเป็นประชากรของตนเอง อีกทั้งมีโรคระบาดต่างๆคร่าชีวิตผู้คนจำนวนมาก ประชาชนส่วนมากต้องหลบซ่อนตัวอยู่ในป่าดง ต่อมาในระยะหลังชาวบ้านได้ค้นพบวัดร้างซึ่งเป็นโบราณสถานพระเจ้าองค์ใหญ่ 1 องค์ พระปรางค์นาคปรก 1 องค์ ศิลาจารึก 1 หลัก เจดีย์โบราณพราตูปังพวน พระปรางค์ 3 องค์ และเจดีย์เล็ก 7 องค์ ตั้งอยู่กลางดง ซึ่งมีประวัติย้อนหลังไปถึงในประมาณปี พ.ศ. 2100 พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ผู้ครองนครเวียงจันทน์ มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มาก ได้มีการซ่อมแซมพระธาตุเจดีย์หลายแห่ง รวมถึงพระธาตุบังพวน การบูรณะเป็นไปด้วยความยากลำบากเนื่องจากมีคนน้อย พระองค์จึงป่าวประกาศให้ผู้ที่หลบซ่อนตัวอยู่ในป่าและผู้ที่สนใจอยากให้ความช่วยเหลือในการบูรณะดังกล่าว ด้วยเหตุนี้จึงมี

ประชาชนจากต่างถิ่นเดินทางมาให้ความช่วยเหลือจำนวนมาก ดังนั้นชุมชนที่อยู่รอบพระธาตุบังพวนกลายเป็นชุมชนใหญ่ เมื่อการบูรณะเสร็จสิ้นลง ประชาชนบางส่วนได้เดินทางกลับถิ่นฐานเดิม แต่บางส่วนเห็นว่าเป็นแหล่งที่มีภูมิประเทศอุดมสมบูรณ์ ทำมาหากินง่าย จึงได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นี่ ในเวลาต่อมา ได้เกิดได้เกิดโรคระบาดขึ้นอีก สันนิษฐานว่าเป็นโรคอหิวาต์ ผู้คนล้มตายจำนวนมาก ทำให้มีการอพยพหนีไปอยู่ในป่า ได้มีการถางป่าทำไร่ ทำนา กระจายกระจายกันอยู่ ในปีประมาณ พ.ศ.2485 ผู้นำชาวบ้าน คือ พ่อตู้โน (พ่อคุณ) ปัสยา มาตย์ นายบู และชาวบ้านคนอื่นๆ ได้ย้ายจากบ้านดอนหมู (ตอนหลังบ้านดอนหมูได้เป็นตำบลและเปลี่ยนชื่อเป็น “พระธาตุบังพวน” เพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองคือ พระธาตุบังพวน) เพื่อมารวบรวมชาวบ้านที่กระจายกระจายกันอยู่ตามท้องไร่ท้องนาให้มาอยู่รวมกันเป็นชุมชน เนื่องจากช่วงเวลานั้นมีโจรออกปล้นชาวบ้านอยู่เนืองๆ และมีโรคระบาดต่างๆ เพื่อความมั่นคงปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินชาวบ้านจึงได้มาอาศัยอยู่รวมกันโดยมีนายบูเป็นผู้ ที่ชาวบ้านให้ความนับถือให้เป็นผู้นำในการร่วมกันพัฒนาชุมชนแห่งนี้ขึ้น ในระยะเริ่มแรก 13 ครอบครัว ต่อมาหมู่บ้านได้เจริญเติบโตทั้งทางด้านจำนวนคนและครัวเรือน และตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านหนองผือ

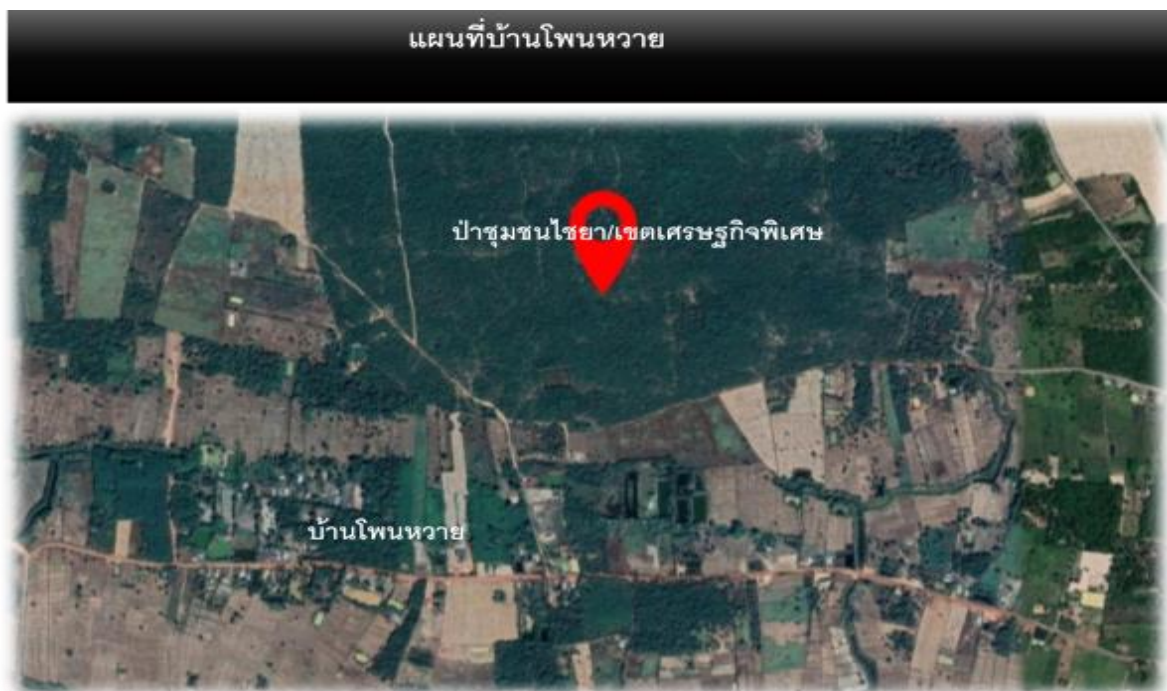
บ้านหนองผือ มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง มีอาณาเขต ทิศเหนือติดกับบ้านหม่วย ทิศใต้ติดกับบ้านโพนหวายและป่าชุมชนไชยา ทิศตะวันออกติดกับบ้านโพนสวรรค์และทิศตะวันตกติดกับบ้านมะเขือ มีเนื้อที่ประมาณ 5,000 ไร่ มีถนนลาดยางเชื่อมต่อกับหมู่บ้านใกล้เคียงการเดินทางสะดวกสบายด้วยรถส่วนตัวและมอเตอร์ไซด์ ไม่มีรถประจำทางวิ่งผ่าน หมู่บ้านอยู่ห่างจากตัวจังหวัดหนองคายประมาณ 30 กิโลเมตร

ภาพที่ 4 ที่ตั้งชุมชนบ้านหนองผือ

4) บ้านโพนหวาย

บ้านโพนหวาย เริ่มก่อตั้งประมาณปี 2500 เดิมเรียกชื่อหมู่บ้านว่า บ้านหนองพัง ต่อมาเมื่อมีประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้นเห็นว่าชื่อหมู่บ้านไม่เป็นสิริมงคลจึงได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่เป็น บ้านโพนสวรรค์ เนื่องจากบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านมีสภาพเป็นเนินสูงกว่าพื้นที่โดยรอบและมีเนื้อที่กว้างขวางเหมือนท้องฟ้า บ้านโพนหวาย ตั้งอยู่บนทางหลวงชนบทหมายเลข 3026 มีเนื้อที่ 1,050 ไร่ ทิศเหนือติดตำบลพระธาตุบังพวน ทิศใต้จดตำบลคอกช้าง ทิศตะวันออกจดบ้านไชยา ตำบลสระใคร ทิศตะวันตกติดบ้านโนนตู ตำบลบ้านฝางภายในหมู่บ้าน มีสาธารณูปโภคและสถานที่สำคัญ ได้แก่ ถนนทางหลวงชนบท หมายเลข 3026 ถนนคอนกรีตเสริมเหล็กรอบหมู่บ้าน 5 ซอย มีวัด 1 แห่ง ชื่อสว่างวัฒนานุกูล มีหอปุตา 1 แห่ง ศาลแม่สองนาง 1 แห่ง มีลำห้วย 3 สาย คือห้วยหนองขาม ห้วยฮ่องประปา ห้วยฮ่องเสียว มีฝาย 3 แห่ง มีประปาหมู่บ้าน 1 แห่ง มีป่าชุมชน 1 แห่งเนื้อที่ 6 ไร่ 3 งาน ชื่อป่าชุมชนดอนหวายที่จัดตั้งเมื่อปี 2562 เป็นป่าเบญจพรรณ เป็นป่า เต็ง รัง ไม้ที่พบเช่น กระบาก ประดู่ แดง พอก ก่อ ตั้ว สะคาม ในหมู่บ้านไม่มีโรงเรียนและศูนย์เด็กเล็กนักเรียนไปเรียนโรงเรียนร่วมกับบ้านโนนตู

ภาพที่ 5 ที่ตั้งชุมชนบ้านโพนหวาย

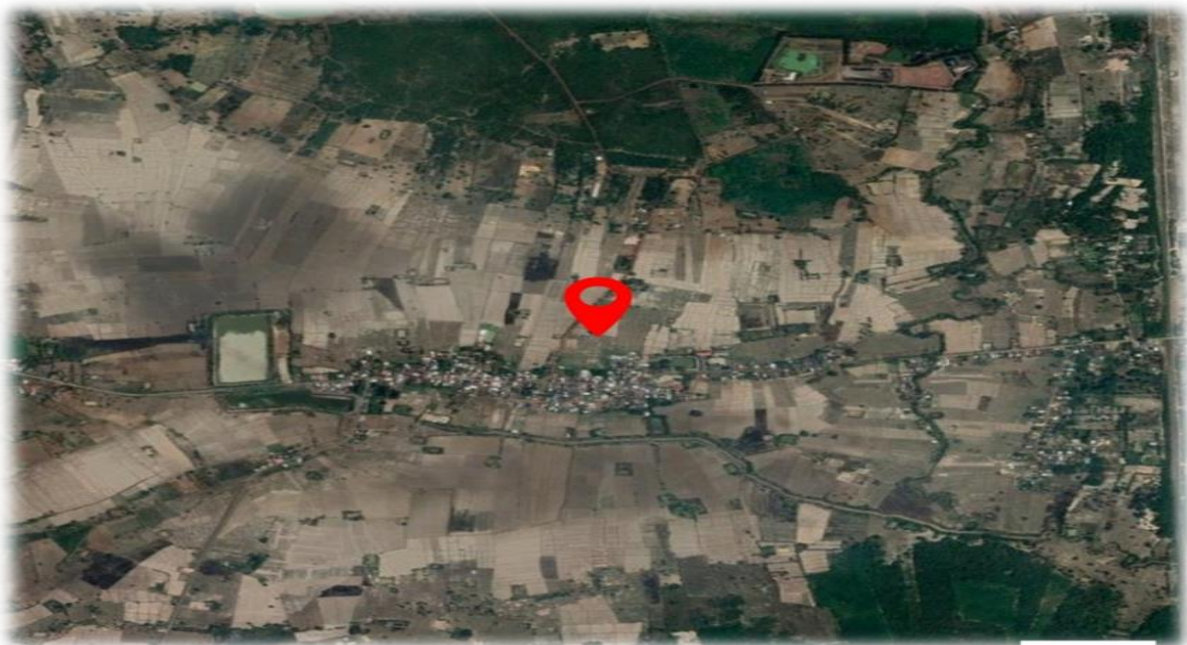
5) บ้านโพนสวรรค์

บ้านโพนสวรรค์เริ่มก่อตั้งประมาณปี 2400 แต่ไม่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัด จากการสอบถามผู้อาวุโสอายุ 80-90 ปี หลายคนที่ยังมีความทรงจำดีและสามารถเล่าเรื่องในอดีตให้ฟัง ให้ความตรงกันว่า ท่านเหล่านี้เกิดที่หมู่บ้านนี้ และพ่อแม่ของท่านก็เกิดที่นั่นเช่นกัน หลังจากช่วงเวลาของพ่อแม่ท่านก็ไม่มีใครทราบจากหลักฐานต่างๆและคำบอกเล่าประกอบกันทำให้สันนิษฐานได้ว่า ชุมชนนี้ต้องมีอายุอย่างน้อย 150 ปี โดยปรากฏหลักฐาน คือ วัดสร้างพริ้ว ซึ่งเป็นวัดที่มีมาแต่โบราณ และกลายเป็นวัดร้างอยู่ช่วงเวลาหนึ่ง มีสิ่งก่อสร้างหลายอย่างที่เป็นหลักฐาน เช่น ซากอุโบสถโบราณ บ่อน้ำโบราณที่มีปากบ่อเป็นศิลาแลงยืนยันถึงความเก่าแก่ สาเหตุที่เป็นวัดร้างสันนิษฐานได้เป็น 2 สาเหตุ คือ เกิดโรคระบาดแล้วมีการอพยพหนี และอพยพ

หนี้จากการปล้นสะดมของโจรทั้งที่เป็นโจรในพื้นที่ใกล้เคียงและโจรฮ่อ หลังจากการอพยพย้ายถิ่นฐานแบบกระจัดกระจายไปในป่าแล้ว ก็ได้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานกลับมาตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่เดิมอีกครั้ง โดยถือเอาหนองน้ำแห่งหนึ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีน้ำตลอดปี แม้ในฤดูแล้งน้ำก็ไม่แห้ง มีเพียงพอสำหรับการใช้ในชุมชน และตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านหนองพัง ต่อมาเมื่อประชาชนที่กระจัดกระจายอยู่ตามที่ได้ข่าวเรื่องชุมชนบ้านหนองพังก็ได้อพยพเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้น และในปี 2496 เมื่อมีประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้นและลงความเห็นว่ชื่อหมู่บ้านไม่เป็นสิริมงคลจึงได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่เป็น บ้านโพนสวรรค์ เนื่องจากบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านมีสภาพเป็นเนินสูงกว่าพื้นที่โดยรอบและมีเนื้อที่กว้างขวางเหมือนท้องฟ้า บ้านโพนสวรรค์เดิมเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ ประชาชนอยู่กันอย่างแออัด จึงได้แยกออกเป็น 4 หมู่ คือบ้านโพนสวรรค์เดิม หมู่ที่ 5 บ้านโพนสวรรค์ใต้ หมู่ที่ 6 บ้านโพนสวรรค์ หมู่ที่ 15

ลักษณะทางกายภาพ พบว่า ทิศเหนือของชุมชน ติดกับถนนสายท่าบ่อ-หนองสองห้อง ทิศใต้ติดบ้านนาใหม่ บ้านหนองบัวเงินและบ้านไชยา ทิศตะวันออกติดถนนมิตรภาพและทิศตะวันตกติดบ้านหนองผือและบ้านหม่วย ส่วนใหญ่แล้วสภาพอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัยในชุมชน จะเป็นบ้านที่สร้างบ้านใหม่สร้างเป็นบ้านปูนแทนบ้านไม้ ส่วนมากเป็นบ้านชั้นเดียวทรงโมเดิร์น (ทรงหมาแหงน) มีบ้านปูนสองชั้นบ้าง ส่วนบ้านเดิมก็ยังมีหลงเหลือให้เห็นเป็นบ้านสองชั้นครึ่งปูนครึ่งไม้ และบ้านไม้ยกพื้นสูง การตั้งบ้านเรือนค่อนข้างแออัด มีการปลูกสร้างแบบเรียงชิดติดกัน ปัจจุบันมีการขยายออกไปสร้างบ้านห่างจากชุมชนบ้างแต่ยังมีน้อย บ้านใหม่ที่กำลังก่อสร้างก็ยังสร้างในพื้นที่จำกัดใกล้ติดกับบ้านหลังอื่นๆในชุมชน

ภายในชุมชน มีทางหลวงชนบทหมายเลข 3024 เป็นถนนเชื่อมต่อจากบ้านไชยา ผ่านบ้านโพนสวรรค์ ไปยังถนนหลวงหมายเลข 2 อุดร-หนองคาย ห่างจากอำเภอเมืองหนองคายประมาณ 19 กิโลเมตร สภาพถนนในหมู่บ้านเป็นถนนลาดยางและคอนกรีต ค่อนข้างแคบ มีความกว้างของถนนประมาณ 6-7 เมตร มีระบบระบายน้ำข้างถนนแต่ไม่มีไหล่ทาง

ภาพที่ 6 ที่ตั้งชุมชนบ้านโพนสวรรค์

4.2 บริบททั่วไปของพื้นที่ศึกษา

จากการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณจากตัวแทนในพื้นที่ 4 ชุมชน จำนวน 100 ครั้วเรือน ในส่วนของข้อมูลทั่วไปของครั้วเรือนในด้านอายุของสมาชิกในครั้วเรือน พบว่า ในครั้วเรือนมีสมาชิกที่มีอายุระหว่าง 41-60 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.00 รองลงมาคืออายุน้อยกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.50 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสมาชิกที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นวัยที่อยู่ในช่วงของวัยกลางคนจนไปถึงผู้สูงอายุและวัยรุ่นลงมาจนถึงวัยเด็ก ส่วนที่เป็นวัยหนุ่มสาว คือ ช่วงอายุระหว่าง 20-40 ปี มีน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 19.30 ซึ่งสอดคล้องกับคำบอกเล่าของคนในชุมชนว่า ส่วนใหญ่คนในวัยหนุ่มสาวมักจะออกไปหางานทำนอกชุมชนทั้งที่เป็นต่างจังหวัดและเดินทางไปทำงานต่างประเทศ ดังนั้นจึงมักไม่ค่อยเห็นคนในวัยหนุ่มสาวอาศัยอยู่ในชุมชนเท่าใดนัก

สำหรับอาชีพของครั้วเรือน พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 27.40 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ วัว ควาย ไก่ ในครั้วเรือน ทำสวนยาสูบ ไร่ อ้อย และมีการทำฟาร์มไก่ ฟาร์มหมู โรงงานไน้ รองลงมาคือ เป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษา ร้อยละ 22.30 และประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 14.50 โดยเฉพาะหนุ่มสาวบางส่วนเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานรับจ้าง ที่โรงงานตัดเย็บผ้าเขตอำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี หรือเดินทางไปทำงานในตัวจังหวัดหนองคาย และต่างจังหวัด เช่น กรุงเทพมหานคร อุดรธานี ภาคตะวันออก และจำนวนหนึ่งเดินทางไปขายแรงงานที่ต่างประเทศ เช่น อิสราเอล ไต้หวัน เกาหลี เป็นต้น นอกจากนี้ คนในชุมชนยังประกอบอาชีพค้าขายและทำธุรกิจ โดยมีศูนย์กลางร้านค้าและตลาดถาวรอยู่ที่บ้านน้ำสวย ตำบลสระใคร 1 แห่ง คือ ตลาดเช้าและเย็น รับผิดชอบโดย อบต.สระใคร ตลาดนัดเคลื่อนที่หรือตลาดนัดคลองถมทุกวันที่ 2 และ 16 ของเดือน ตลาดนัดทุกวันพฤหัสบดี ซึ่งสถานที่ตั้งบริเวณด้านหลังโรงพยาบาลสระใคร นอกจากนี้ ยังมีการติดต่อค้าขายและซื้อสินค้ามาขายในหมู่บ้านจากตลาดบ้านเทื่อม ตำบลเขื่อน้ำ อำเภอบ้านผือ และจากตลาดบ้านแก่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ตลาดนัดที่ตำบลบ้านฝาง ตอนเย็นวันพุธ และวันเสาร์ ทุกตำบลมีการรวมกลุ่มส่งออกสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เช่น กลุ่มเย็บผ้า หมู่ 12 ตำบลสระใครทำผลิตภัณฑ์แจวบองขาย บ้านโนนดู่ตำบลบ้านฝางจัดตั้งกลุ่มทำข้าวกล้อง ตำบลคอกช้างจัดตั้งกลุ่มทอผ้าบ้านพลายงาม เป็นต้น แสดงข้อมูลดังตาราง

ตารางที่ 2 บริบททั่วไป

บริบททั่วไป	ร้อยละ
อายุของครั้วเรือน	
น้อยกว่า 20 ปี	28.50
ระหว่าง 20-40 ปี	19.30
ระหว่าง 41-60 ปี	31.00
มากกว่า 60 ปี	21.20
รวม	100.00
อาชีพของครั้วเรือน	
เกษตรกร	27.40
รับจ้างทั่วไป	14.50
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	6.70

พนักงาน/ลูกจ้าง บริษัทหรือห้างร้าน	6.40
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	2.00
รับราชการหรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ	2.20
นักเรียน/นักศึกษา	22.30
ไม่สามารถทำงานได้ เช่น พิการ	6.10
ว่างงาน	12.00
อื่น ๆ	0.30
รวม	100.00
การศึกษาของครัวเรือน	
ประถมศึกษา	42.50
มัธยมศึกษา	21.80
ปวช/ปวส	6.70
ปริญญาตรี	4.20
สูงกว่าปริญญาตรี	2.80
กำลังศึกษาอยู่	19.60
อื่น ๆ	2.50
รวม	100.00

เมื่อพิจารณาข้อมูลการสำรวจเชิงปริมาณ ด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนพื้นที่เมืองสระใคร ด้านรายได้ของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนมีรายได้อยู่ระหว่างระหว่าง 5000-15000 บาท ต่อเดือนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43 รองลงมาคือมีรายได้อยู่ระหว่าง 15001-30000 บาท บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 31 สะท้อนให้เห็นว่า ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่ที่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้มีรายได้ในครัวเรือนไม่สูงมากนัก อย่างไรก็ตามก็มีบางครัวเรือนที่สมาชิกในครอบครัวออกไปทำงานนอกชุมชนทั้งในต่างจังหวัดและต่างประเทศ ซึ่งประชากรกลุ่มนี้ได้ส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวของตน จึงทำให้บางครัวเรือนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น และเมื่อทำการสำรวจรายจ่ายของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนมีรายจ่ายระหว่าง 5000-15000 บาทบาทบาทต่อเดือนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.0 รองลงมามีรายจ่ายอยู่ที่น้อยกว่า 5000 บาทบาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 27 แสดงให้เห็นว่า คนในชุมชนยังมีรายได้และรายจ่ายที่สอดคล้องใกล้เคียงกันอยู่

การที่พื้นที่เมืองสระใครยังมีรายจ่ายของครัวเรือนที่ไม่สูงมากนัก เหตุผลสำคัญประการหนึ่งเนื่องจากถึงแม้พื้นที่เมืองสระใครจะถูกเลือกให้เป็นพื้นที่ที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ แต่ในปัจจุบันพื้นที่ชุมชนที่อยู่ในเขตที่ถูกคัดเลือกดังกล่าวก็ยังคงไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงมากนัก ผู้คนส่วนใหญ่ก็ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม วิถีชีวิตจึงยังสอดคล้องไปกับวิถีดั้งเดิมของชุมชนอยู่ ยังไม่ถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นวิถีของคนเมืองมากนัก

ตารางที่ 3 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ	ร้อยละ
รายได้ของครัวเรือน	
น้อยกว่า 5000 บาท	9.00
ระหว่าง 5000-15000 บาท	43.00
ระหว่าง 15001-30000 บาท	31.00
มากกว่า 30000 บาท	17.00
รวม	100.00
รายจ่ายของครัวเรือน	
น้อยกว่า 5000 บาท	27.00
ระหว่าง 5000-15000 บาท	46.00
ระหว่าง 15001-30000 บาท	17.00
มากกว่า 30000 บาท	10.00
รวม	100.00

กล่าวโดยสรุปแล้ว สภาพทางสังคมของชุมชนที่ศึกษา 4 ชุมชน มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ชาวสระใครส่วนใหญ่ยังคงมีวัฒนธรรมข้าวเป็นวัฒนธรรมหลัก ผสมกลมกลืนกันเป็นวัฒนธรรม ประเพณีเฉพาะของชาวสระใครที่แตกต่างไปอีกระหว่างหมู่บ้านขึ้นกับความเชื่อ ผู้นำและความสะดวกในการปฏิบัติ มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับนอกพื้นที่ โดยมีวัด สถานับการศึกษา สื่อมวลชน องค์กรด้านสุขภาพ สถาบันอื่น ๆ เป็นสื่อส่งผ่านความเชื่อต่าง ๆ ผสมผสานกับวิถีปฏิบัติตามประเพณีทางศาสนาพุทธ ฮีต 12 ของชาวอีสาน

ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัยส่วนมากเป็นบ้านคอนกรีตชั้นเดียว บ้านสองชั้นครึ่งปูนครึ่งไม้ และคอนกรีตทั้งหลังสองชั้น ส่วนบ้านไม้สองชั้นและบ้านไม้ยกพื้นสูงแบบสมัยก่อนเหลือไม่มากนัก ลักษณะการถือครองที่ดิน การครอบครองที่ดิน ชาวบ้านส่วนมากมีที่ดินที่มีโฉนดเป็นของตนเองทั้งที่อยู่อาศัยและ ที่ทำกิน แทบทุกหลังคาเรือนจะมีโทรทัศน์/วิทยุ ทั้ง 4 หมู่บ้านมีหอกระข่าว กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชุม ณ ที่ว่าการอำเภอเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งจากการประชุมหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จะนำข่าวสารด้านสุขภาพและข่าวสารอื่นๆ เผยแพร่ให้ประชาชนในพื้นที่ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว นอกจากนั้น การติดต่อระหว่างเครือญาติเพื่อนบ้านภายในหมู่บ้านหรือการไปมาหาสู่กับญาติหมู่บ้านอื่น การเข้าไปติดต่อซื้อสินค้า ขายผลผลิตในตัวจังหวัดหรืออำเภออื่นก็เป็นช่องทางการแลกเปลี่ยนข่าวสารอย่างหนึ่ง โทรศัพท์เดินคู่สายถึงทุกหมู่บ้าน โทรศัพท์เคลื่อนที่สัญญาณชัดเจนเป็นบางระบบ

ชาวบ้านใช้จักรยานยนต์ รถสามล้อเครื่อง รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะสัญจรไปมา ช่วงเช้าและค่ำจะพบรถทางการเกษตรวิ่งช้า ๆ ขนข้าวของพืชผลไปมาระหว่างบ้านและนา ถนนลาดยางหลักทั้ง 2 เส้น ที่แยกจากถนนมิตรภาพถึงตัวอำเภอสระใครและบ้านโพนสวรรค์มีเส้นทางรถไฟตัด โดยไม่มีไม้กั้นหรือสัญญาณไฟแสดงให้รถยนต์หยุด มีเพียงไฟกระพริบสีส้ม ภายในหมู่บ้านจะมีรถโดยสารประจำทางจากไปถึงอำเภอสระใครและจังหวัดหนองคาย รถโดยสารมีทั้งสามล้อเครื่อง รถจักรยานยนต์รับจ้าง รถโดยสารสองแถว เป็นต้น

5. ความเปราะบางของชุมชน

5.1 ประสบการณ์/ภัยพิบัติและผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน

จากการสำรวจข้อมูลความเปราะบางของชุมชนจากตัวแทน จำนวน 100 ครอบครัว พบว่า ตำบลสระใคร เป็นพื้นที่หนึ่งที่เกิดภัยแล้งในทุกปี ลำห้วยธง ซึ่งเป็นลำห้วยสายหลัก ระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร ยังพอน้ำใช้ตลอดหน้าแล้ง แต่ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา เกิดภาวะน้ำในลำห้วยธงแห้งลงอย่างรวดเร็ว จนคนในชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมไม่สามารถสูบน้ำเข้าพื้นที่การเกษตรได้ ซึ่งที่ผ่านมาแนวทางแก้ไข คือ หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ที่ว่าการอำเภอสระใคร ได้ทำการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ด้วยการสูบน้ำจากโครงการชลประทานหนองคายสูบน้ำจากหนองบัว ให้ไหลลงลำห้วยธง เพื่อให้ชาวบ้านสูบน้ำจากห้วยธงต่อเข้าที่นาเพื่อทำการเกษตร

นอกจากนี้ยังพบว่า นอกเหนือจากปัญหาน้ำแล้งจนทำให้เกษตรกรเกิดการขาดแคลนน้ำในการทำเกษตรแล้ว ปัญหาไฟฟ้าที่ไม่เพียงพอ ปัญหาลมพายุ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่ร้อนจัดและหนาวจัด รวมไปถึงปัญหาฝุ่นละอองจากการกระทำของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการรถบรรทุก การเผาไหม้เชื้อเพลิง ปัญหาเหล่านี้ก็มีแนวโน้มที่จะเกิดมากขึ้นในทุกๆปี แสดงดังตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 4 ประสบการณ์การเผชิญปัญหาในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา 5 อันดับแรก (ตอบได้หลายข้อ)

ประสบการณ์	ร้อยละ
1. ปัญหาน้ำแล้ง/ขาดแคลนน้ำ	79.00
2. ปัญหาไฟฟ้าดับ/ไม่เพียงพอ	59.60
3. ปัญหาลมพายุ	56.00
4. ปัญหาอากาศหนาวจัด/ร้อนจัด	53.00
5. ปัญหาฝุ่นละออง PM.2.5	44.00

5.2 การเติบโตของเมืองและผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน

5.2.1 การเปลี่ยนแปลงเป็นเมืองของชุมชนรอบป่าชุมชนโคกท่าเห่บ้านไชยา

จากการขยายตัวของเมืองเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 3-5 ปีที่ผ่านมา โดยขาดการวางแผนรองรับการขยายตัวของเมือง หรือการดูแลที่เหมาะสมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้เกิดปัญหาตามมา เช่น การติดตั้งเสาไฟฟ้า เจ้าหน้าที่ที่มาวางเสาไฟไม่ได้มีการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือแม้แต่สอบถามเจ้าของที่ดินว่าหลักเขตที่ดินของอยู่ตรงไหน หรือสอบถามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าเขตถนนอยู่ตรงไหน แต่จะยึดเอาขอบถนนเป็นหลักเพื่อความสะดวกในการทำงาน โดยไม่คิดถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง เมื่อมีการทำถนนใหม่หรือขยายถนนก็ต้องเสียเวลาเสียงบประมาณในการย้ายเสาไฟฟ้า นอกจากนี้ การปลูกสร้างบ้านเรือนของชาวบ้าน พบว่า บางหลังปลูกสร้างรุกล้ำเขตที่ดินที่วางไว้เป็นแนวถนน เมื่อมีการขยายถนนอาจต้องมีการรื้อถอนสร้างความเสียหายและความขัดแย้งขึ้นในภายหลัง นอกจากนี้ยังมีการถมที่หรือสร้างบ้านขวางทางน้ำโดยขาดการวางแผนในเรื่องทิศทางน้ำไหลหรือการระบายน้ำ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังและเริ่มมีการก่อสร้างและใช้ประโยชน์ที่ดินรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ทางการเกษตร และยังรวมถึงการแผ้วถางป่า โคน

ต้นไม้ใหญ่ เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตรมากขึ้น เนื่องจากประชากรมากขึ้น ทำให้พื้นที่สีเขียวลดน้อยลง จากการวิเคราะห์สาเหตุที่มีการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วพบว่ามีปัจจัยมาจาก

- 1) การเพิ่มขึ้นของประชากร และการเข้ามาซื้อที่ดินของคนจากพื้นที่อื่นและย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ ทำให้มีความต้องการที่อยู่อาศัยมากขึ้น
- 2) การเกิดขึ้นของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ชาวชุมชนที่มีที่ดินหรือบางคนที่ไม่มียกยบายจะหาซื้อที่ดินที่อยู่ใกล้กับเขตเศรษฐกิจพิเศษ เนื่องจากมีความคาดหวังว่าโครงการนี้จะนำมาซึ่งความเจริญ มีผู้คนเข้ามาทำงานในพื้นที่ ซึ่งเป็นโอกาสที่จะทำธุรกิจได้ เช่นเปิดร้านค้า ร้านอาหาร บ้านเช่า จึงมีคนเริ่มวางแผนในการย้ายเข้ามาใกล้พื้นที่นี้มากขึ้น มีสร้างที่อยู่อาศัย การถมที่ดินไว้ให้พร้อมกับการปลูกสร้างและ
- 3) การเปลี่ยนแปลงแนวคิดในเรื่องที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน จากการพูดคุยกับชาวบ้านที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ชาวบ้านมีแนวคิดเรื่องที่อยู่อาศัยว่าต้องอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อน ใกล้ชิดกัน โดยเฉพาะกลุ่มเครือญาติ ซึ่งเหตุผลก็เพื่อจะได้พึ่งพาอาศัย ดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พ่อแม่ ปู่ย่าก็จะได้ช่วยดูแลหลานๆ ส่วนลูก หลานที่โตแล้วจะได้ดูแลพ่อแม่ปู่ย่าตายายเมื่อแก่ตัวลง และเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแต่ปัจจุบัน พบว่า ชาวชุมชนมีแนวคิดเรื่องที่อยู่อาศัยแตกต่างจากอดีต มีการแยกครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น
- 4) ชุมชนมีความพร้อมของระบบสาธารณูปโภค-โครงสร้างพื้นฐานที่ขยายออกไปในพื้นที่ห่างไกลจากชุมชนมากขึ้น เช่น มีการขยายถนน ไฟฟ้า ประปา เครือข่ายโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต ส่วนในระบบน้ำก็มีการขุดเจาะบ่อบาดาล และใช้ปั้มน้ำไฟฟ้า ส่วนระบบไฟฟ้าก็มีให้เลือกหลายอย่าง นอกจากไฟฟ้าจากการไฟฟ้าแล้ว บางคนก็ใช้โซล่าเซลล์ในการผลิตไฟฟ้าใช้เองในครัวเรือน แสดงดังรูปภาพที่

รูปภาพที่ 7 แสดงลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่อยู่รอบป่าชุมชนท่าเลบ้านไชยา

5.2.2 การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม สามารถจำแนกได้เป็น

1) **ปัญหามลภาวะที่เกิดจากการเผาไหม้** โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งเดือนมีนาคม - เมษายน ซึ่งเกิดไฟป่าได้ง่าย ทั้งจากสภาพภูมิอากาศที่ร้อนจัดและจากพฤติกรรมของมนุษย์ ทำให้เกิดมลภาวะและเป็นการทำลายต้นไม้ที่กำลังเกิดทดแทน จากกิจกรรมการเดินสำรวจป่า พบว่า ในพื้นที่ป่ามีแหล่งที่ถูกเผา มากกว่า 10 จุด และพื้นที่ภายนอกป่า มีการเผาไร่อ้อยก่อนการเก็บเกี่ยว การเผาฟางในนา ก่อนการไถเพื่อลดต้นทุนในการทำการเกษตร และยังมีการเผาป่าเพื่อบุกเบิกพื้นที่ป่าทำเป็นพื้นที่ทางการเกษตร การเผาป่าดังกล่าว ส่งผลให้เกิดมลพิษทางอากาศที่มาจากควันและฝุ่นละอองจากการเผาลอยไปไกลหลายกิโลเมตร ทำให้เกิดมลภาวะทางอากาศและสร้างความเดือนร้อนให้ชาวชุมชนส่วนรวม

2) **ปัญหาการเพิ่มขึ้นของขยะมูลฝอย** เนื่องด้วยมีการขยายตัวของชุมชนรอบป่าชุมชน ไชยาที่มีบ้านเรือนและผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้นเรื่อยๆ ประกอบกับการขาดการบริหารจัดการที่ดี และพฤติกรรมการทิ้งขยะของคนในชุมชนจึงทำให้เกิดปัญหาขยะที่เพิ่มขึ้นจากการอุปโภคและบริโภค ในงานศึกษานี้ ได้มีการสำรวจพื้นที่ป่าชุมชนไชยา จำนวน 3 ครั้ง พบว่า มีการนำเอาขยะจากชุมชนทั้งขยะจากครัวเรือน ขยะที่เป็นเศษวัสดุของเหลือใช้จากการก่อสร้าง เศษวัสดุจากการทุบตึก เข้ามาทิ้งในพื้นที่ป่ามากขึ้นเรื่อย ๆ โดยทิ้งทั่วบริเวณป่า ซึ่งขยะส่วนมากไม่สามารถย่อยสลายได้ เช่น พลาสติก ขวด กระป๋อง เซรามิค เศษอิฐ เศษปูน เศษกระจก เศษกระเบื้อง นอกจากนั้นยังมีการนำขยะไปทิ้งในที่รกร้างว่างเปล่า แม้แต่ในพื้นที่ทางการเกษตรของผู้อื่นที่อยู่ลัดตาคน เป็นต้น เป็นการสร้างปัญหาทางมลภาวะสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ และในอนาคตเมื่อมีการขยายตัวของชุมชนเพิ่มขึ้นอีก ก็คาดการณ์ได้ว่าปัญหาขยะจะเป็นปัญหาที่ใหญ่ขึ้นในพื้นที่หากไม่มีการบริหารจัดการเรื่องนี้อย่างเพียงพอและเหมาะสม

3) **ปัญหาจากการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร** จากการเป็นพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ทำให้มีนายทุนและเจ้าของที่ดินบางส่วนได้เข้ามาเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตรเพื่อเตรียมรองรับอุตสาหกรรมและส่วนหนึ่งเพื่อรองรับผู้คนที่จะมีมากขึ้นและส่งออกไปยังต่างประเทศ ทำให้นายทุนที่เข้ามาเช่าพื้นที่ทำการเกษตรยังทำการเกษตรแบบใช้สารเคมีในพื้นที่เพื่อต้องการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ส่งผลกระทบทางด้านลบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ยาฆ่าหญ้า การใช้ยาฆ่าแมลง การใช้ปุ๋ยเคมี เป็นการทำลายสัตว์น้ำและแมลงต่างๆ ส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อาหาร การเผาฟางในนา ก่อนการไถ การเผาอ้อยก่อนการเก็บเกี่ยว การเผาป่าเพื่อเคลียร์พื้นที่ในการทำการเกษตร ทำให้เกิดควันและฝุ่นที่เกิดจากการเผากระจ่ายไปในอากาศหลายกิโลเมตร และส่งผลเสียต่อสภาพอากาศ จากการตรวจสอบสภาพดินของกรมพัฒนาที่ดินที่เกษตรกรในพื้นที่เป้าหมายนำตัวอย่างดินมาตรวจกว่า 120 ราย เมื่อวันที่ 7-9 ธันวาคม 2564 พบว่า ค่าความเป็นกรดค่อนข้างสูง มีตั้งแต่ ค่า PH 4.0 (เป็นกรดแก่จัด Extremely Acid) ไปถึงประมาณค่า PH 5 (กรดอ่อน Slightly Acid) และค่าธาตุอาหารหลักในดินค่อนข้างต่ำ สรุปผลการตรวจโดยเฉลี่ย คือ ดินมีความเป็นกรดค่อนข้างสูงและธาตุอาหารหลักในดินต่ำ โดยเฉพาะธาตุไนโตรเจน จึงไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เกษตรบางส่วนของชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีการทำเกษตรอินทรีย์

5.2.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

จากการเก็บข้อมูล พบว่า ชุมชนที่อยู่รอบป่าชุมชน มีความเปราะบางทางสังคม หลายประการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) คนในชุมชนมีระดับความเชื่อมั่นในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากประชาชนส่วนหนึ่งมีรายได้น้อย หรือไม่เพียงพอ อันเป็นผลจากเศรษฐกิจตกต่ำ การค้าขายไม่ดี คนตกงานมาก ผลผลิตทางการเกษตรได้น้อย มีคนตกงานมากขึ้น และผลกระทบจากผู้ที่ติดยาเสพติด นำมาซึ่งปัญหาของการลักขโมย และสร้างความเดือดร้อนให้คนหมู่มากในชุมชน

2) การรวมกลุ่มต่างๆ ของชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนมาจากภาครัฐหรือเอกชนยังขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถต่อยอดเพื่อสร้างผลประโยชน์ให้กับชุมชนส่วนมาก ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกอยู่กับคนบางกลุ่มที่ทำหน้าที่บริหารกลุ่มเท่านั้น ทำให้ชาวชุมชนเกิดความรู้สึกไม่เป็นธรรม ไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งส่งผลให้กลุ่มขาดเอกภาพและความเข้มแข็ง อีกทั้งผู้บริหารกลุ่มยังขาดความรู้ความชำนาญในการบริหารจัดการกลุ่ม ขาดความเป็นผู้นำ ขาดการตัดสินใจที่ดี และไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์ในการนำกลุ่มให้ไปสู่เป้าหมายความสำเร็จที่กลุ่มวางไว้

3) ปัญหารู้สึกไม่มั่นคงในอาชีพ ชาวชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีการทำนามากถึงร้อยละ 70 นอกจากนั้นก็ทำไร่มันสำปะหลัง ไร่อ้อย ทำสวนผักเพื่อส่งขายตามตลาด ปัญหาที่เกษตรกรในพื้นที่กำลังเผชิญมีหลายประการ เช่น ผลผลิตทางการเกษตรต่ำ เนื่องจากดินเสื่อมสภาพอันเกิดจากการทำการเพาะปลูกมานาน ขาดการดูแลบำรุงดินอย่างเหมาะสม ขาดความรู้เข้าใจในวิทยาการใหม่ๆ ในการทำการเกษตร ประกอบกับความไม่แน่นอนของฝนฟ้าอากาศ ในปีที่ผ่านมา เกษตรกรหลายคนต้องได้หวานเมล็ดพันธุ์ข้าวถึงสามครั้งเนื่องจากฝนขาดช่วงทำให้ต้นข้าวตายและหญ้าขึ้นท่วมข้าว ต้นทุนการทำการเกษตรสูงขึ้นไม่คุ้มกับการลงทุน เช่น ปุ๋ย ยา น้ำมันที่ใช้กับเครื่องจักรในการทำการเกษตร ค่าแรงงาน ค่าจ้างรถไถ รถเกี่ยว ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการลดต้นทุน ราคาผลผลิตทางการเกษตรต่ำ ถูกพ่อค้าคนกลางกดราคา เกษตรกรไม่มีอำนาจต่อรอง ทำให้ไม่สามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่เป็นธรรม ปัญหานี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลไม่มีความจริงจังในการแก้ปัญหา ออกนโยบายที่เอื้อประโยชน์แก่นายทุนมากกว่า การก็ทำแบบเฉพาะหน้าชั่วคราวเพื่อลดกระแสสังคมเท่านั้น แต่ขาดการวางแผนระยะยาวในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะข้าว ราคาลดต่ำสุดในรอบ 10 ปี

4) คนว่างงาน เนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำและโรคระบาด แต่ค่าครองชีพที่สูงขึ้น คนในชุมชนส่วนหนึ่งประกอบอาชีพรับจ้าง โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวในชุมชนไปทำงานในโรงงาน หรือรับจ้างตามสถานประกอบการต่างๆ ต้องกลับมาหางานทำที่บ้าน ซึ่งงานในละแวกใกล้บ้านก็หายาก แม้แต่คนในชุมชนเองก็ตกงาน ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจขึ้นในครอบครัว

5) โรคระบาดโควิด 19 ที่ผ่านมาระบาดโควิด 19 มีต่อสังคมในชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านปัญหาสุขภาพ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาทางสังคม ปัญหาการศึกษา นักเรียนไม่สามารถไปโรงเรียนได้ตามปกติ เกิดความหวาดระแวงซึ่งกันและกันภายในชุมชนหรือแม้แต่ในครอบครัว ไม่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างปกติ ทำให้บรรยากาศในชุมชนเกิดความตึงเครียด บางคนที่ติดเชื้อ อาจจะถูกรังเกียจจากคนในชุมชน

6) ยาเสพติด ปัญหายาเสพติดในชุมชนเป้าหมายถือว่าไม่รุนแรงแต่ก็เป็นปัญหาหนึ่งที่ไม่อาจมองข้ามได้ เนื่องจากนำมาซึ่งปัญหาอื่นๆ เช่น อาชญากรรม การลักขโมย ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ความขัดแย้งในกลุ่มวัยรุ่นที่นำไปสู่ความรุนแรง ส่วนมากจะมีปัญหาในกลุ่มวัยรุ่นวัยทำงาน มีทั้งผู้เสพและผู้ขายในชุมชน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ระดับชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนรอบโครงการ การตั้งเขตอุตสาหกรรม หรือเขตเศรษฐกิจพิเศษควรให้ประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้ที่จะได้รับผลกระทบโดยตรงได้มีส่วนร่วมเสนอความต้องการและตรวจสอบการดำเนินงานของโครงการให้เป็นไปตามมาตรฐานในด้านต่างๆ เช่น ให้มีการพัฒนาระบบรับรองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ(Eco Factory certification system) เพื่อให้ผู้ประกอบการเขตเศรษฐกิจพิเศษประเมินสมรรถนะของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environment management system) ของกิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการในพื้นที่ โดยตลอดวัฏจักรชีวิต (Life cycle perspective) มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) บนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficient economy) บนพื้นฐานของการรักษาสมดุลของการเจริญเติบโตของสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในขณะที่มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ก่อให้เกิดผลผลิตสีเขียวมากที่สุด ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของชุมชนแวดล้อม ทำให้สามารถยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณภาพของคนในชุมชนด้วยหลักความร่วมมือเกื้อกูลและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อการจัดการเชิงบูรณาการ ในการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน คลอบคลุมทั้ง 5 มิติ คือ มิติกายภาพ มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม มิติสิ่งแวดล้อม และมิติการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ซึ่งมีข้อกำหนดเฉพาะสำหรับเขตอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (Specific requirements for Eco factory) จำนวน 14 ข้อ คือ 1.การจัดการวัตถุดิบ 2.การจัดการพลังงาน 3.การจัดการน้ำและน้ำเสีย 4.การจัดการมลภาวะทางอากาศ 5.การจัดการก๊าซเรือนกระจก 6.การจัดการของเสียอุตสาหกรรม 7.การจัดการสารเคมีและวัตถุอันตราย 8.การจัดการความปลอดภัยและสุขภาพพนักงาน 9.การจัดการระบบขนส่งและโลจิสติกส์ 10.การจัดการโซ่อุปทานสีเขียว 11.การจัดการภูมิทัศน์สีเขียว 12.การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ 13.การกระจายรายได้ให้กับชุมชน 14.การอยู่ร่วมกับชุมชนโดยรอบอย่างมีความรับผิดชอบ

2. ระดับนโยบาย

เสนอให้มีแผนการจัดการพื้นที่แบบมีส่วนร่วม จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยชุมชนเสนอขอใช้พื้นที่ประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ของ 718 ไร่ คือ 140 ไร่ เพื่อเป็นที่สาธารณะที่ประชาชนในพื้นที่ใช้ร่วมกัน และนำมาจัดจำแนกการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสมตามโครงสร้างของพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วย

2.1 เป็นพื้นที่ในการอนุรักษ์ป่า กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนไชยาได้เสนอขอคืนพื้นที่ 140 ไร่ หรือประมาณ 20% ของพื้นที่ 718 ไร่ กลับคืนมาเป็นที่สาธารณะเพื่อชุมชนใช้ร่วมกัน ซึ่งจะเหลือพื้นที่ 578 ไร่สำหรับโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยมีจุดประสงค์เพื่อใช้พื้นที่ 70 % ของพื้นที่ 140 ไร่ (ประมาณ 98 ไร่) ในการอนุรักษ์ต้นไม้อ่อนวัย พืชผักป่าชนิดต่างๆ สมุนไพร ที่

2.2 เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของชุมชน โดยจัดทำสวนสาธารณะ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ออกกำลังกาย ลานกิจกรรมสำหรับชุมชน โรงเรียนหรือหน่วยงานต่างๆมาใช้ประโยชน์ ซึ่งจะใช้พื้นที่ประมาณ 10 % ของ พื้นที่ 140 ไร่(ประมาณ 14 ไร่)

2.3 เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การอนุรักษ์ป่าจะทำให้เกิดความหลากหลายทางพันธุกรรม ทั้งพืชและสัตว์ รวมทั้งยังรักษาระบบนิเวศให้มีความสมดุล จึงเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการจัดให้มีทางเดินในป่า จัดให้มีผู้นำเที่ยวที่สามารถแนะนำชนิดพืชและสัตว์และประโยชน์ของพืชและสัตว์เหล่านั้นต่อระบบนิเวศน์และต่อชาวชุมชน ตลอดจนเป็นการสร้างรายได้แก่คนในชุมชน

2.4 เป็นแหล่งน้ำสำรองของชุมชน ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของสวนสาธารณะ ขนาดประมาณ 20%ของพื้นที่(ประมาณ 28 ไร่) ถือว่าเป็นวิธีหนึ่งในการจัดการทรัพยากรน้ำ ในฤดูฝนจะมีน้ำหลากและไหลลงห้วยหนองคลองบึง ลงไปยังแม่น้ำโขง แต่ในฤดูอื่นพื้นที่จะมีความแห้งแล้ง มีน้ำไม่เพียงพอต่อการเกษตรและใช้สอย และยิ่งปีไหนที่เกิดความแห้งแล้งจะทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำในการบริโภค ดังนั้นการมีแหล่งน้ำสำรองของชุมชนจึงมีความจำเป็น อีกทั้งยังจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำชนิดต่างๆ ไม่ให้สูญพันธุ์ สามารถเป็นแหล่งอาหารของชุมชนได้ ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนในพื้นที่

2.5 เป็นป่าแนวกันชน เป็นแหล่งฟอกอากาศและแนวกันชนระหว่างชุมชนกับนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งตามข้อบังคับของคณะกรรมการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ว่าด้วยมาตรฐานระบบสาธารณสุขปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการสำหรับนิคมอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (ฉบับที่2) พ.ศ.2561 ได้กำหนดให้มีพื้นที่แนวกันชนเชิงนิเวศ(Eco belt) เป็นพื้นที่สีเขียว(Protection strip) โดยรอบโครงการและให้รวมถึงให้มีพื้นที่สวนสาธารณะในโครงการด้วย อีกประการหนึ่ง พื้นที่อำเภอสระใครได้มีเป้าหมายให้เป็นพื้นที่เกษตรอินทรีย์ผลิตอาหารทางการเกษตรปลอดสารเคมี ซึ่งการมีโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่อาจส่งผลให้ไม่สามารถทำเกษตรอินทรีย์ได้หากไม่มีแนวกันชนและการควบคุมในเรื่องมลภาวะที่ดี